

Nr 339.

Av herr **Magnusson, Karl**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 46 och 75 §§ lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar.

I proposition nr 295 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antagande av ändrad lydelse av 46 och 75 §§ lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Lagändringens syftemål är att möjliggöra för registrerande myndighet att vägra registrering av ekonomisk förening, som utövar sin verksamhet att skaffa lån åt medlemmarna efter grunder, som i tillämpningen medföra ett väsentligt gynnande av vissa medlemmar på de övrigas bekostnad, samt, där redan registrerad förening utövar sin verksamhet efter sådana grunder, medgiva rätt för domstol att efter anmälan förklara sådan förening skyldig att träda i likvidation.

Orsaken till denna lagändring angives av departementschefen vara uppkomsten av s. k. byggspar-kassor eller liknande ekonomiska föreningar, vilkas verksamhet åstadkommit skada för en stor del av medlemmarna, enär dessa föreningar icke kunnat uppfylla sina till medlemmarna gjorda utfästelser.

I propositionen redogör departementschefen för dessa kassors första tillkomst år 1932 samt huru redan år 1934 dessa kassors verksamhet blev föremål för uppmärksamhet i dagspressen, samt huru man inom finansdepartementet i anledning härav företog en utredning angående rörelsens omfattning. Emellertid resulterade denna utredning icke i något statsmakternas ingripande, trots att utredningen tydligt utvisade att dessa byggspar-kassor såsom de organiserats i vårt land icke hade någon uppgift att fylla utan tvärtom utgjorde en icke önskvärd form av spar- och lånerörelse. Likväl utfärdade statens egnahemsstyrelse i april 1935, därtill föranledd av inkomna meddelanden, en varning i tidningspressen över hela riket mot sparkasseföreningar av nämnda slag.

Den förhoppning man hyste att dessa kassors verksamhet efter denna varning och efter den kritik desamma varit utsatta för i dagspressen skulle upphöra, har emellertid visat sig icke gå i uppfyllelse. Tvärtom ha nya kassor bildats på flera orter i vårt land och vissa tidningar ha innehållit rent av upprörande skildringar över huru en del av dessa kassors ledare genom rent brottsligt förfarande lockat fattiga människor att satsa pengar i kassorna för att kunna erhålla byggnadslån under fördelaktiga former. Emellertid ha dessa stackars människor blivit grundligt lurade på sina under

arbete och försakelse inbesparade insatser. Ja, många fall ha konstaterats, där medlemmarna lockats att genom lån skaffa medel till insatsernas fullgörande, påbörja byggande av det egna hemmet för att sedan finna att deras insatser försvunnit, och att de således utöver skulden för uppförande av det egna hemmet även haft att förränta det lån som upptagits för att betala insatserna och därigenom råkat i ekonomiskt obestånd.

Vid fjolårets riksdag bringades dessa kassors verksamhet åter på tal genom framställande av en interpellation i andra kammaren. Statsrådet besvarade denna strax före riksdagens avslutande och utlovade en ny undersökning rörande sparkassornas verksamhet. Denna undersökning har anförtratts åt statens egnahemsstyrelse och det hittills framkomna resultatet refereras i den avgivna propositionen.

Ehuru vi med tillfredsställelse nu hälsa departementschefens initiativ varigenom uppkomsten av nya sådana lånekassor förhindras och de gamla bringas till avveckling, kunna vi icke underlåta att beklaga att denne icke samtidigt framlagt förslag till hjälp åt de mest behövande av dessa kassors offer.

Många av dessa ha utom sig själva hustru och barn att draga försorg om. I en hel del fall hotas dessa medlemmar med total ekonomisk ruin. Deras långivare ha i flera fall i avvaktan på att de skulle kunna bringas ekonomisk hjälp genom statsmakternas försorg beviljat dem frist med fullgörande av deras avbetalningar å deras genom kassornas verksamhet ådragna skulder. Det måste kännas tungt för dessa, som blivit gäckade i sin lofvärda strävan att skaffa egna hem åt sig och de sina, att nu i stället nödgas avträda sina hem till fordringsägarna och därtill förlora sina mödosamt hopbragta besparingar.

Även om man inte vill driva den satsen att staten trots att uppmärksamheten varit riktad på kassornas olyckliga verksamhet, genom att icke vidtaga åtgärder för att stävja dessa, skulle vara förpliktad att träda emellan, måste starka barmhärtighetsskäl tala för att hjälp lämnas de mest behövande. Ej heller torde sådant beslut verka prejudicerande.

Dessa äro icke offer för spekulationslusta, utan för sitt oförstånd att anförtra sig åt dessa lånekassor i tanke att på så sätt kunna nå sitt mål, det egna hemmet. Det är att märka att många av dessa offer varit för svagt bemedlade för att kunna erhålla statliga egnahemslån då såväl statens reglemente för dylika lån som låneförmedlarna kräva ett visst eget kapital för att bevilja lån. I några fall kan den förespeglade låga räntan ha utgjort en bidragande orsak. Därtill kommer att den kraftiga och ofta ovederhäftiga agitation som vissa av kassornas ombud bedrivit avgörande påverkat personerna i fråga.

Staten har i liknande fall av rena barmhärtighetsskäl tidigare trätt emellan. Så t. ex. beviljade riksdagen år 1932 50 000 kronor för tillfälliga hjälpåtgärder åt vissa i trångmål befintliga egnahemslåntagare i Malmöhus län.

I fråga om den hjälp som av riksdagen lämnades Allmänna sparbankens insättare erinras om att denna hjälp gavs åt insättare, vilka helt visst icke befinna sig i så stort nödläge som flertalet av dessa kassors medlemmar.

I en bilaga till motionen lämnas en resumé över vissa ur utredningsmaterialet hämtade aktuella fall av ömmande beskaffenhet, varvid är att märka att de refererade fallen ingalunda äro några undantag utan snarare representativa för stora grupper av insättare.

I sitt yttrande i frågan om eventuella stödåtgärder från statens sida säger departementschefen att det torde icke vara uteslutet att under den fortsatta utredningen kan framkomma förslag till beredande av hjälp i de mest ömmande fallen. Vi vilja peka på det förhållandet att vad som här behöves är snar hjälp emedan egnahemslån eller annat icke torde kunna utgå till genom kassans verksamhet ruinerade människor. I det läge frågan kommit vilja vi emellertid icke yrka på att staten skall ersätta alla medlemmar för deras uppkomna förluster enligt egnahemsstyrelsens förslag utan inskränka oss till att mera omedelbar hjälp lämnas till dem av kassornas medlemmar som genom dessas verksamhet försatts i prekäraste situation, framför allt familjeförsörjare med flera barn.

I anledning av vad vi sålunda anfört få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta att med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 295 i vad den avser ändrad lagstiftning jämväl ställa ett belopp av 150 000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att på sätt Kungl. Maj:t kan finna lämpligt användas såsom stöd för de av byggspar-kassornas verksamhet hårdast drabbade medlemmarna, företrädesvis familjeförsörjare.

Stockholm den 3 maj 1938.

Karl Magnusson

i Kalmar.

Utdrag ur undersökningsmaterial hopbragt av Statens Egnahemsstyrelse angående Byggspar-kassornas klientel.

Beteckn. A. 10. 35-årig bageriidkare i Hälsingland, invalid genom barnförlamning, har familj om 5 personer (varav 3 minderåriga), årlig inkomst c:a 550:—. Äger fastighet och inventarier för c:a 6 700:— men har in-teckningslån och borgenslån samt diverse skulder uppgående till 8 200:—. Har insatt 1 415:— i Byggspar-k. Eget Hem och återfått 111:—. Är stämd för gäld, som ej kan klaras.

Beteckn. A. 39. 38-årig jordbruks- och skogsarbetare i Jämtland med hustru och 4 barn under 15 år; har en inkomst av 500:—800:— om året.

Äger intet eget hem men 3 nötkreatur och 5 getter, värt c:a 500:—. Skulderna utgöra 1 130:—, huvudsakligen 1 växel tillkommen för att skaffa medel till insats i Byggspark. Eget Hem kr. 1 010:—, varav 76:— återbekommit. Hade möjlighet förvärva eget hem i ett torpställe till salu för 2 500:—, vilken möjlighet skulle aktualiserats genom medlemskapet i kassan men nu i stället därigenom tycks blivit definitivt ouppnåelig.

Beteckn. A. 6. 37-årig skogsarbetare i norra Hälsingland med årlig inkomst av c:a 950:—, försörjningspliktig för familj om 6 personer (varav 4 barn under 15 år). Äger sitt boställe jämte 2 kor allt som allt värt högst 6 500:—; har småbrukarlån 6 000:—, 2 växellån 1 900:—, div. skulder 130:—. Skulderna överstiga sålunda tillgångarna med c:a 1 500:— beroende på upptaget lån för att finansiera insats i Byggsparkassan Eget Hem å kr. 1 615:— (varav c:a 160:— återbetalts från kassan). Riskerar att mista sitt hem om hjälp uteblir.

Beteckn. B. 30. 56-årig jordbrukare i Norrbotten med försörjningsplikt för 6 personer och en årlig inkomst av c:a 1 400:—. Gård jämte inventarier värderat till 6 000:—. Har insatt 1 275:— i Nordsvenska Jordbruks och Byggnadssparkassan (i konkurs), Luleå, vilka medel upplånats. Skulderna utgöra 7 250:—, varav 765:— i växlar. Kan befara att förlora gården.

Beteckn. B. 45. 55-årig sågeriidkare i Västernorrlands län med familj om 3 personer. Har på grund av medlemskap i Nordsvenska Jordbruks och Byggnadssparkassan där han insatt kr. 1 000:— av lånta medel måst sälja sin fastighet och gått miste om sina huvudsakliga existensmedel. Äger en cirkelsåg värd 1 600:—; skulderna, huvudsakligen växlar, utgöra 3 300:—. Ägde ej beskattningsbar inkomst under åren 1935 och 1936.

Beteckn. E. 39. 39-årig arbetare i Västerbotten med årlig inkomst om c:a 1 500:— och familj om 6 personer, varav 5 minderåriga. Äger sitt boställe med inventarier, värda c:a 6 800:—; skulderna äro 8 085:—, borgens- och inteckningslån samt växlar. Har 1 004:— insatta i Skellefteå Spar-Kreditkassaförening (i konkurs). Riskerar givetvis att förlora fastigheten.

Beteckn. C. 57. 39-årig kreatursskötare i Nordvästra Skåne med en inkomst av 850—1 200 pr år och familj om 7 personer, varav 6 minderåriga. Hade av sparmedel insatt 615:— i Södra Sveriges Sparkassaförening för fastighetskredit (i konkurs) och på grund av kassans löfte om lån inköpt ett småbruk i Förslövs socken. Då kassan svek kunde han ej behålla gården.

Beteckn. C. 13. 45-årig industritjänsteman i Blekinge, med c:a 4 500:— i årlig inkomst, försörjningspliktig för 7 personer. Har insatt 1 215:— i Fastighetskredit för att få lån till ombyggnad av sin fastighet. Denna samt övriga tillgångar värderas till c:a 14 800:—, men då vederbörande ådragit sig en skuldbörda av 13 540:— är hans ställning prekär.

Beteckn. H. 28. 37-årig hantverkare, invalid, i Malmöhus län med familj om 8 personer, varav 7 minderåriga, hade en årlig inkomst inklusive invalidpension av c:a 1 350:—; äger sitt boställe, jämte inventarier och lager, värt kr. 6 800:—; är skuldsatt med 5 235:— däribland växellån för täckande av insats i Bygge- och Boföreningen Consor (i konkurs), vilken insats utgör 690:—.

Beteckn. H. 6. 50-årig dövtum bildhuggare i södra Småland med familj om 3 personer, hustrun kroniskt sjuk. Årlig inkomst c:a 2 900:— Äger sitt boställe och inventarier värt c:a 8 000:—. Skulderna 8 160:— äro honom övermäktiga. Har fått anstånd med amortering och ränta. Har insatt kr. 623:— i Bygge- och Boföreningen Consor.

Beteckn. H. 59. Metallarbetare, 29 år, i Sandviken, försörjningspliktig för 3 personer (1 minderårig), årlig inkomst c:a 2 400:—. Äger sin bostad m. m. värda 13 000:—, men skulder härå uppgå till 12 882:—, samt ränta härå som vederbörande ej förmått betala, varför fastigheten hotar att gå förlorad. Har fordran på 600:— föreningen Consor, genom vilken han även förlorat avsevärda belopp i omkostnader m. m.

Beteckn. G. 85. 41-årig arbetare i Västerbotten, invalid, med hustru och 6 barn, utan egen förtjänstmöjlighet; hustrun arbetar i bageri med en årsinkomst av c:a 900:—; 5 av barnen minderåriga. Äger sin bostad jämte inventarier värd 5 500:—. Till ungefär samma belopp uppgå skulderna, delvis växlar för täckande av insats kr. 1 000:—, Svenska Byggnadssparkassan, förening u. p. a., Göteborg, vilka medel ej kunnat ur kassan återbetalas, fast de uppsagts för 3 år sedan.

Beteckn. G. 96. 52-årig fiskare i Bohuslän med familj om 8 personer, varav 6 minderåriga, årsinkomst c:a 1 850:—; äger bostad och redskap värde 4 500:—; skulderna äro 4 600:—, varav växlar 1 600:—. Har 1 040:— insatta i Svenska Byggnadssparkassan i Göteborg, vilka han ej kan få ut.

Ovanstående referat upptager icke de sämst situerade av kassornas klientel utan ett genomsnitt inom en *betydande grupp* av denna klientel, en grupp omfattande drygt tredjedelen av kassornas hela medlemsstock.